

سیاست‌های طراحی فضای شهری جوپاره اصفهان؛ با رویکردی بر معنای محیط در دو طیف مسلمان و یهودی

محمود قلعه‌نویی^۱، مجید صالحی نیا^۲، سپیده پیمانفر^{۳*}

^۱ استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان

^۲ استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان

^۳ دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۸/۰۵

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۵/۰۴

چکیده

در طراحی شهری معاصر، عموماً ادراک محیط جایگزین معانی و مفاهیم محیط از دید استفاده‌کنندگان شده است. حال آن‌که معنا چیزی فراتر از ادراک است که خالی شدن طرح‌ها از آن، در ایجاد فضاهای شهری فاقد هویت، فاقد تاریخ و ارتباط، تبلور یافته است. با توجه به اهمیت مؤلفه معنا در ارتقای کیفیت فضای طراحی شده، هدف مقاله حاضر این است تا فضای شهری تاریخی جوپاره اصفهان را براساس معنای آن بین دو طیف مسلمان و یهودی ساکن، ارزیابی کرده و مبتنی بر آن، سیاست‌های طراحی ارائه دهد. برای این منظور، ابتدا معنای مکان از سه رویکرد پدیدارشناختی، اجتماعی و روان‌شناختی بررسی شده است. برای تبیین چگونگی تأثیر عوامل کالبدی و عوامل شناختی استفاده‌کنندگان بر معنای فضای شهری، مدل نظری پژوهش ترکیبی از «معنای دریافت شده»، «واقعیت موجود» و «اسکیما؛ طرح‌واره‌های ذهنی» مخاطب است. فرضیه پژوهش آن است که در تدوین سیاست‌های طراحی فضای شهری جوپاره اصفهان، دین؛ به عنوان مؤلفه مطرح در اسکیمای افراد، بر معنای ادراک شده از مکان، مؤثر است و باید مد نظر قرار گیرد. به منظور دست‌یابی به معنای فضای شهری در دو طیف مسلمان و یهودی، روش اجتماعی-نشانه‌شناختی مورد استفاده قرار گرفت. اطلاعات مورد نیاز از طریق اخذ نقشه ذهنی و پرسشنامه به دست آمد. نتایج نشان می‌دهد که تأثیر مؤلفه دین بر معنای ادراک شده بین دو طیف شهروندان، قابل توجه است. طیف یهودی غالباً به کانون‌هایی متعلق به اجتماع یهودیان مانند فضای اطراف کنیسه‌ها، دلبستگی نشان دادند و معنای فضاهای شهری چون بازار، بوستان و غیره را با کلماتی چون، شلوغ، زشت و تکراری بیان نمودند. مسلمانان معنای فضاهای شهری مورد مطالعه چون بوستان، بازار و مرکز محله را با کلماتی چون زیبا، دل‌باز و متنوع توصیف کردند. براین اساس، سیاست‌هایی ارائه شده است که می‌تواند مدلی برای آگاهی طراحان و مداخله‌گران کالبدی محیط فراهم آورد تا اقدامات خود را منطبق بر معنای دریافتی باشندگان از محیط، و با تفکر دینی منحصر به آن‌ها استوار سازند.

واژگان کلیدی: معنا، فضای شهری، جوپاره اصفهان، یهودی، مسلمان